

1.

MIKROEKONOMIJA → analiza, ki se ukvarja z obnašanjem posameznih elementov v gospodarstvu, kot so posamezni proizvajalec ali obnašanje posameznega proizvajalca ali podjetja (primerjaj z makroekonomijo)

MAKROEKONOMIJA → analiza, ki se ukvarja z obnašanjem gospodarstva kot celote glede outputa, dohodka, ravni cen, zunanje trgovine, brezposelnosti in drugih agregatnih ekonomskih spremenljivk (primerjava mikroekonomija)

POZITIVNA IN NORMATIVNA EKONOMIJA → Normativna ekonomija se nanaša na »kar naj bi bilo« oz. daje vrednostne sodbe ali cilje javne politike. Nasprotno pa je pozitivna ekonomija analiza dejstev in obnašanja v gospodarstvu, oz stanje »kot stvari so«

NEVIDNA ROKA TRGA → pojem, ki ga je leta 1776 uvedel Adam Smith, da bi opisal paradoks tržnega gospodarstva Laissez-faire. Doktrina nevidne roke pravi, da s tem ko vsak udeleženec zasleduje svoj zasebni interes, tržni mehanizem deluje v dobro vseh, kot če bi celotni proces nadzirala dobronamerna nevidna roka.

KONKURENCA, NEPOPOLNA → se nanaša na trge, kjer ni popolne konkurence, ker je vsaj en prodajalec (ali kupec) dovolj velik, da lahko vpliva na tržno ceno in ima tako padajočo krivuljo povpraševanja (ali ponudbe); nepopolna konkurenca se nanaša na kakršnokoli nepopolnost – čisti monopol, oligopol ali monopolistično konkurenco

KONKURENCA, POPOLNA → se nanaša na trge, kjer nobeno podjetje ali potrošnik ni dovolj velik, da bi vplival na tržno ceno. Ta ploščaj se pojavi, če (1) je na trgu zelo veliko število prodajalcev in kupcev ter (2) če so izdelki, ki jih ponujajo proizvajalci, homogeni (oziroma jih ni mogoče ločiti med seboj). V takih razmerah ima vsako podjetje vodoravno (oz. neskončno prožno) krivuljo povpraševanja

TRŽNO GOSPODARSTVO → gospodarstvo, v katerem se določijo odgovori na vprašanja glede razporeditve virov, kaj, kako in za koga, predvsem na osnovi ponudbe in povpraševanja na trgu. V tej obliki ekonomske organizacije podjetja, ki jih vodi želja po maksimiranju dobička, kupujejo inpupte ter proizvajajo in prodajajo outpute gospodinjstva sodelujejo na trgu s svojimi dohodki od proizvodnih dejavnikov in določajo povpraševanje po dobrinah. Vzajemno delovanje med ponudbo podjetij in povpraševanjem gospodinjstev potem določi cene in količine dobrin.

KOMANDNO GOSPODARSTVO → oblika gospodarske organizacije, v kateri določajo odgovore na ključna ekonomska vprašanja – kaj, kao in za koga – v glavnem vladne direktive. Včasih jo imenujemo centralno plansko gospodarstvo

Laissez faire gospodarstvo → prepričanje, naj se vlada čim manj vmešava v gospodarske dejavnosti in pusti odločitve trgu. Kot so izrazili klasični ekonomisti, kot Adam Smith, ta nazor pravi, naj bo vloga vlade omejena na (1) ohranjanje zakonitosti in reda, (2) narodno obrambo in (3) zagotavljanje določenih javnih dobrin, ki jih zasebni sektor sicer ne bi zagotovil (npr. javno zdravje).

TRANSFORMACIJSKA KRIVULJA (KRIV. PROIZV. MOŽNOSTI) → PPF graf, ki kaže izbor dobrin, ki jih lahko proizvedemo v danem gospodarstvu. V pogosto omenjenem

primeru je izbor omejen na samo dve dobrini: puške in maslo. Točke na zunanji strani PPF (desno navzgor) niso dosegljive. Točke na notranji strani krivulje pa niso učinkovite, ker v njih viri niso povsem zaposleni, torej niso pravilno uporabljeni ali pa uporabljamo zastarele proizvodne tehnologije.

OPORTUNITETNI STROŠKI → vrednost druge najboljše uporabe (ali priložnosti) ekonomske dobrine ali pa vrednost žrtvovane alternative. Recimo, da je najboljša alternativna uporaba inputov, ki jih uporabljamo pri izkopavanju ene tone premoga, njihova uporaba pri pridelavi 10 bušlov pšenice. Oportunitetni stroški ene tone premoga so torej 10 bušlov pšenice, ki bi jo lahko pridelali, pa jih ne. Oportunitetni stroški so zlasti uporabni za vrednotenje netržnih dobrin, kot so zdravje okolja ali narodna varnost

2.

NEUČINKOVITOST MONOPOLA → Monopolist proizvaja nižjo količino po višji ceni glede na popolno konkurenco.

EKONOMSKI NADZOR → Nadzoruje cene, količino, kvaliteto proizvodov, standarde storitev, pogoje za vstop in izstop s trga

DRUŽBENI NADZOR → Uporabljamo za zaščito okolja, zdravja in varnosti delavcev in potrošnikov

NAVPIČNE ZDRUŽITVE → ko se povežeta dve podjetji z različnima stopnjama proizvodnega procesa (različne panoge)

VODORAVNE ZDRUŽITVE → povezovanje podjetij v isti panogi – problem zmanjševanja konkurence

KONGLOMERATNE ZDRUŽITVE → združita se dve nepovezani podjetji (Lek in Petrol)

PROTIMONOPOLNA POLITIKA → zakoni, ki prepovedujejo monopolizacijo, omejevanje trgovine in povezovanje med podjetji z namenom povečati cene ali omejevati konkurenco.

OBNOVLJIVI VIRI → naravni viri, npr. kmetijska zemlja, katere storitve se vedno znova obnovijo in če z njo pravilno gospodarimo, se njena uporabna vrednost nikoli ne izniči. (les)

NEOBNOVLJIVI VIRI → tisti naravni viri, kot nafta in plin, ki so v omejenih količinah in se ne obnavljajo dovolj hitro, da bi bilo ekonomsko relevantno (pomembno) (nafta, premog, plin)

NEZAJEMLJIV (inappropriate) → opisuje vire, za katere so stroški uporabe za posameznika nič ali nižji od družbenih stroškov. Te vire označujejo zunanji učinki in jih bo zato trg z družbenega vidika neučinkovito razporedil. (jata rib, kakovost zraka)

ZAJEMLJIV (appropriable) → opisuje vir, za katerega lahko alstnik zajame celotno ekonomsko vrednost. Na dobro delujočem trgu imajo običajno zajemljivi viri ceno in so razporejeni učinkovito. Glej tudi nezajemljiv (les, nafta, plin)

ZUNANJE DISEKONOMIJE → primeri, v katerih povzročajo proizvodnja ali potrošnja za druge osebe nepovrnjene stroške. Jeklarne, ki izločajo dim in žveplove hlape, škodujejo lokalnemu zdravju, pa vendar oškodovanci ne dobijo plačila za škodo. Onesnaževanje je zunanja disekonomija.

ZUNANJE EKONOMIJE → primeri, v katerih daje proizvodnja ali potrošnja koristi drugim osebam, ki jih te ne plačajo. Podjetje, ki najame varnostnika, odžene tatove iz soseske in tako opravlja »zunanje« varnostne storitve. Skupaj z zunanjimi disekonomijami jih imenujemo zunanji učinki.

PRIVATNA DOBRINA → zaradi potrošnje ene osebe je druge ne morejo trošiti (kruh)

JAVNA DOBRINA → tista dobrina, katere koristi so nedeljivo porazdeljene med celotno skupnost, ne glede na to, ali posameznik želi trošiti javno dobrino ali ne. Npr. ukrepi javnega zdravja, ki odpravijo črne koze, zavarujejo vse, ne le tistih, ki plačajo cepljenje. V nasprotju s tem pa je zasebna dobrina, kot npr. kruh, tista, ki jo zaradi potrošnje ene osebe ne morejo trošiti tudi drugi.

DRŽAVA BLAGINJE → praksa, po kateri vlada v mešanem gospodarstvu uporablja proračunsko in regulatorno politiko, ki skuša modificirati tržno porazdelitev dohodka in zagotoviti storitve prebivalstvu.

LORENZOVA KRIVULJA → graf, ki ga uporabljamo za prikaz stopnje neenakosti v porazdelitvi dohodka ali premoženja

GINJEV KOEFICIENT → količinska mera neenakosti

REVŠČINA → ameriška vlada danes opredeljuje »mejo revščine« kot najnižji primerni (sprejemljivi) življenjski standard

OKUNOVO »LUKNJIČASTO« VEDRO → zaradi ekonomske neučinkovitosti pride le del denarja od bogatih k revnim.

3.

BRUTO DOMAČI PROIZVOD, REALNI (REALNI BDP) → nominalni bruto domači proizvod (BDP) popravljen za inflacijo, to pomeni, realni BDP = nominalni BDP deljen z deflatorjem

BRUTO DOMAČI PROIZVOD, NOMINALNI (NOMINALNI BDP) → vrednost vseh končnih proizvodov in storitev, proizvedenih znotraj države v danem letu po tekočih cenah.

SPLOŠNA RAVEN CEN → označujemo jo s P, merimo jo z indeksom potrošnih cen

FISKALNA POLITIKA → tudi proračunska politika –označuje uporabo davkov (vplivajo na razpoložljivi dohodek ljudi in na cene dobrin) in vladnih izdatkov (vladni nakupi in transferji)

MONETARNA POLITIKA → tudi denarna politika – nadzor CB nad denarjem, obrestnimi merami in kreditnimi pogoji (orodja: operacije na odprtem trgu, stopnja obveznih rezerv in diskontna stopnja) cilji centralne banke pri izvajanju svojega nadzora nad denarjem, obrestnimi merami in kreditnimi pogoji.

CENTRALNA BANKA → agencija, ki jo ustanovi vlada (v ZDA je to Zvezni sistem rezerv) in je odgovorna za nadzor ponudbe denarja in kreditnih razmer v gospodarstvu ter za nadzor finančnega sistema, še zlasti poslovnih bank

VLADA → ima orodja (različne politike), ki jih lahko uporabi, da vpliva na makroekonomsko dejavnost

SINDIKATI IN GZS → združenje delavcev v podjetjih ali panogah (pogajanja o plačah, delovnih pogojih), GZS pa ima članstvo vseh družb in s.p-jev zastopa interese podjetij – spodbuja konkurenco

AGRAGATNA PONUDBA → celotna vrednost dobrin in stroitev, ki bi jih bila podjetja pripravljena proizvesti v danem časovnem obdobju. Agregatna ponudba je funkcija razpoložljivih inputov, tehnologije in ravni cen.

AGREGATNO POVPRASEVANJE → celotni načrtovani ali želeni izdatki v gospodarstvu v danem obdobju. Določa ga agregatna raven cen in nanj vplivajo domače naložbe, neto izvoz, vladni izdatki, potrošna funkcija in ponudba denarja.

RAVNOTEŽJE AS in AD, MAKROEKONOMSKO → raven BDP, pri katerem je načrtovano agregatno povpraševanje enako načrtovani agregatni ponudbi. V ravnotežju se potrošnja (C), naložbe (I), vladni izdatki (G) in neto izvoz (X) enaki količini, ki jo podjetja želijo prodati pri dani ravni cen. (realni BDP in raven cen je taka, da zadovolji tako kupce, kot prodajalce)

KEYNESIANIZEM → del ekonomske teorije, ki jo je razvil John Maynard Keynes. Pravi, da kapitalistični sistem ne teži k ravnotežju polne zaposlenosti samodejno. Po Keynesu lahko iz tega izhajajoče ravnotežje brezposelnosti odpravimo s proračunsko ali denarno politiko, ki povečujeta agregatno povpraševanje.

MONETARIZEM→ šola ekonomske misli, ki pravi, da so spremembe ponudbe denarja glavni razlog za makroekonomska nihanja. Za kratek rok pravi, da so spremembe ponudbe denarja osnovna determinanta sprememb tako realnega outputa kot ravni cen. Za daljši rok pa pravi, da se cene spreminjajo sorazmerno s ponudbo denarja. Monetaristi pogosto menijo, da je najboljša makroekonomska politika tista s stabilno rastjo ponudbe denarja

PONUDBENA EKONOMIKA → ta pogled poudarja ukrepe politike, ki vplivajo na agregatno ponudbo ali potencialni output, in pravi, da visoke mejne davčne stopnje za delo in prihodke od kapitala zmanjšujejo delovni napor in varčevanje. (preko AS)

BRUTO NARODNI PROIZVOD, NOMINALNI (NOMINALNI BNP) → vrednost vseh končnih proizvodov in storitev, prizvedenih v enem letu z dejavniki, ki so v lasti državljanov, po tekočih cenah

BRUTO NARODNI PROIZVOD, REALNI (REALNI BNP) → nominalni BNP, popravljen za inflacijo, to je realni BNP = nominalni BNP, deljen z deflatorjem.

DODANA VREDNOST → razlika med vrednostjo proizvedenih dobrin ter stroški materiala in drugih potrebščin, ki smo jih uporabili pri njihovi izdelavi. Enodolarska štruca kruha vsebuje 0,60 dolarja vredno pšenico in druge materiale, zato je dodana vrednost 0,40 dolarja. Dodana vrednost je sestavljena iz plač (mezd), obresti in dobička, ki sta jih dodala k outputu določena panoga ali podjetje.

NETO DOMAČI PROIZVOD → BDP minus obraba kapitalnih dobrin (amortizacija)

NARODNI DOHODEK → neto domači proizvod – neto posredni davki

RAZPOLOŽLJIVI DOHODEK (RD) → približno, zaslužek, ki ga odnesemo domov. To je tisti del celotnega narodnega dohodka, ki je na voljo za potrošnjo ali varčevanje gospodinjstev. Bolj natančno je enak BDP minus vsi davki, varčevanje poslovnih družb in amortizacija plus vladna in druga transferna plačila in vladna plačila obresti.

OSEBNI DOHODEK → mera dohodka, preden odštejemo davke. Bolj natančno je enak razpoložljivemu osebnemu dohodku plus neto davkom.

NETO NALOŽBE → bruto naložbe minus amortizacija

NETO VREDNOST → to je v računovodstvu razlika med celotnimi sredstvi in celotnimi obveznostmi do virov.

DEFLATOR BDP → cena bruto domačega proizvoda. Je indeks cen, ki meri povprečno ceno sestavin bruto domačega proizvoda glede na leto, ki je osnova.

BDP PO KUPNI MOČI → je BDP preračunan na kupno moč določene nacionalne valute, oz. preračunan skozi košarico istih dobrin v različnih državah. (bolj »realen« prikaz BDP-ja)

NARODNO GOSPODARSKA IDENTITETA → $I=S$ oz. $I+NX = S+GS$

$$C+I+G+X-M = C+S+T$$

$$(S-I) = (X-M) + (G-T)$$

4.

POVPREČNA NAGNjenost K:

- **POTROŠNJI:** razmerje med celotno C in razpoložljivim dohodkom ($PNP=C/Y$)
- **VARČEVANJU:** razmerje med celotnim S in razpoložljivim dohodkom ($PNV= S/Y$)

MEJNA NAGNjenost K:

- **POTROŠNJI** : dodatni znesek, ki ga ljudje potrošijo, ko dobijo dodatno denarno enoto razpoložljivega dohodka (MPC)
- **VARČEVANJU**: dodatni znesek, ki ga privarčujemo (MPS)
 $MPC+MPS=1$

PERMANENTNI DOHODEK → je raven dohodka, ki ga prejmejo gospodinjstva, ko odstranimo začasne ali prehodne vplive.

ZAČASNI DOHODEK → Sprememba v prehodnem dohodku, oz. v stalnem dohodku..je enkratno izplačilo nagrade (nap)

OBRESTNA MERA → cena, ki jo plačamo za sposojeni denar za dano časovno obdobje, običajno je izražena kot odstotek od glavnice. Če je torej obrestna mera 10 odstotkov letno, potem bo posojilo 1000 denarnih enot prineslo 100 denarnih enot obresti v enem letu.

REALNA OBRESTNA MERA → obrestna mera, ki je izražena s količino dobrin in storitev namesto s količino denarnih obresti. Torej je enaka denarni (oziroma nominalni) obrestni meri, zmanjšani za stopnjo inflacije.

NOMINALNA OBRESTNA MERA → obrestna mera, ki je plačilo za različne naložbe. Predstavlja letni denarni donos na denarno enoto naložb. Primerjaj z realno obrestno mero, ki je letni donos v dobrinah na enoto vložene dobrine.

KRIVULJA NALOŽBENEGA (INVESTICIJSKEGA) POVPRASEVANJA → pokaže povezavo med obrestnimi merami in naložbami

INVESTICIJSKI MULTIPLIKATOR → za koliko so se spremenile investicije, če se obrestna mera spremeni za določen procent.

AKCELERATOR → Sprememba stopnje rasti outputa povzroči spremembo naložbenega povpraševanja v isti smeri

DRŽAVNI IZDATKI → so potrošnja države, ki se usmerja v korist vseh državljanov (nap. nacionalna obramba, gradnja avtocest, plače za javni sektor)

SOCIALNA DRŽAVA → pomeni prerazdeljevanje od mladih k starim, od zdravih k bolnim in od zaposlenih k nezaposlenim.

FISKALNI FEDERALIZEM → Sistem ki odseva delitev proračunskih (fiskalnih) odgovornosti med različne ravni vlade (v ZDA zvezna vlada, vlada zveznih držav, lokalna vlada) (v SLO izvršilna raven-država delegira lokalni ravni-občine)

NETO IZVOZ → v sistemu družbenih računov je to vrednost izvoza minus vrednost uvoza storitev in dobrin

TRGOVINSKI PRIMANKLJAJ – DEFICIT → $UVOZ > IZVOZ$

TRGOVINSKI PRESEŽEK – SUFICIT → $UVOZ < IZVOZ$ kopičenje tujih sredstev oziroma naložb

DOMAČE POVPRASEVANJE → celotni domači izdatki = $C + \text{domače naložbe} + \text{vladni nakupi}$

TUJE POVPRASEVANJE → NX

DEVIZNI TEČAJ → menjalno razmerje ali cena, po kateri zamenjujemo valuto ene države za valuto druge države. Npr. če en britanski funt stane 1,40 dolarja, potem je devizni tečaj funta 1,40 dolarja. Država ima stalni (fiksni) devizni tečaj, če veže svojo valuto na dani nespremenljivi devizni tečaj in ga je pripravljena braniti. Deviznemu tečaju, ki ni stalen, pravimo drseči (ali plavajoči). → drseči devizni tečaj

Depreciacija → za nacionalno valuto rečemo, da deprecira, ko izgubi vrednost v primerjavi z drugimi valutami. Na primer, če devizni tečaj pade s 6 na 4 francoske franke za ameriški dolar, potem je vrednost dolarja padla in dolar je depreciral. Nasprotno od depreciacije je apreciacija, ki se zgodi, ko se devizni tečaj valute poveča (devizni tečaj je tukaj opredeljen kot število tujih denarnih enot za eno domačo denarno enoto).

Devalvacija → zmanjšanje uradne cene nacionalne valute, izražene v tujih valutah ali v zlatu. Torej ko so zmanjšali uradno ceno dolarja glede na zlato leta 1971, je dolar devalviral. Nasprotje od devalvacije se imenuje revalvacija, ki je povečanje uradnega tečaja domače valute glede na druge valute ali zlato.

SESTAVINE AD → $C + I + G + NX$

KRIVULJA AD → padajoča zaradi učinka ponudbe denarja (M- Prealne padejo – količina se poveča – obrestna mera pade – investicije se povečajo)

PREMIK PO KRIVULJI AD → vse stvari ostanejo konstantne, spremeni se le razmerje uporabljenih faktorjev

PREMIK CELOTNE KRIVULJE AD → elementi niso konstantni. Premik se zgodi zaradi davčne politike, tehnologije, vojaških izdatkov.

5.

MULTIPLIKATOR → izraz v makroekonomiji, ki označuje spremembe v povzročeni (inducirani) spremenljivki (kot sta BDP ali ponudba denarja) na enoto spremembe zunanje (eksogene) spremenljivke (kot so vladni izdatki ali bančne rezerve). (POVE NAM ZA KOLIKO SE POVEČA BDP ČE SE AD PREMAKNE ZA ENO ENOTO)

INVESTICIJSKI MULTIPLIKATOR → $m = (1 / 1 - MNP) * \text{sprem I}$

MULTIPLIKATOR DRŽAVNIH IZDATKOV → povečanje bruto domačega proizvoda, ki je rezultat povečanja vladnih izdatkov za eno denarno enoto. $M = (1 / 1 - MNP) * \text{sprem G}$

DAVČNI MULTIPLIKATOR → sprem BDP = MNP/MNV * sprem T pove nam za koliko se spremeni BDP če se T poveča za eno enoto

MEJNA NAGNjenost k UVOZU (MNU) → za koliko se poveča uvoz če se BDP spremeni za eno enoto

MULTIPLIKATOR ODPRTEGA GOSPODARSTVA → dohodek iz krožnega toka odteka zaradi uvoza in

varčevanja. Zato je multiplikator za naložbe ali vladne izdatke v odprtem gospodarstvu podan takole: multiplikator za odprto gospodarstvo = $1/MPS + MPm$, kjer je MPS mejna nagnjenost k varčevanju in MPm mejna nagnjenost k uvozu.

$$m_o = 1 / MNV + MNU$$

MULTIPLIKATOR ZAPRTEGA GOSPODARSTVA → $m_z = 1 / MNV$

PARADOKS VARČEVANJA → načelo, ki ga je prvi oblikoval John Maynard Keynes, po katerem poskus družbe, da bi povečala varčevanje, utegne povzročiti zmanjšanje zneska, ki ga dejansko privarčuje.

6.

KRATKOROČNA KRIVULJA AS → naraščajoča AS, cene povezane z rastjo proizvodnje, krivulja, ki kaže razmerje med outputom in cenami v kratkem roku, pri čemer lahko spremembe agregatnega povpraševanja vplivajo na output. Pogosto jo prikažemo kot naraščajočo ali vodoravno krivuljo AS.

DOLGOROČNA KRIVULJA AS → navpična AS, cene niso povezane z rastjo proizvodnje, krivulja kaže razmerje med outputom, ki bi ga bila podjetja pripravljena ponuditi in agregatno ravno cen (ceteris paribus). Na zelo dolgi rok je krivulja AS navpična pri potencialnem outputu, vendar utegne biti na kratki rok relativno položna.

POTENCIALNI BDP → maksimalno kakšen bi lahko bil ob polni zaposlenosti proizvodnih dejavnikov

DEJANSKI BDP → kakeršen je dejansko

NAJNIŽJA VZDRŽNA STOPNJA BREZPOSELNOSTI (lowest sustainable unemployment rate –LSUR) → je tista stopnja, pri kateri so uravnovešene težnje za povečanje in znižanje inflacije cen in plač. Pri LSUR je inflacija stabilna, se ne povečuje in ne zmanjšuje. LSUR je najnižja brezposelnost, ki jo je mogoče dolgo ohranjati brez pristiskov za povečanje inflacije. Je stopnja brezposlenosti, pri kateri je Philipsova krivulja navpična.

NAFTNI ŠOKI → pride do nenavadnega povečanja AS (nafta, cena se poveča, BDP pade)

STAGFLACIJA → izraz, ki so ga skovali v sedemdesetih letih 20. stoletja in opisuje hkraten obstoj visoke brezposelnosti (ali stagnacije) in vztrajne inflacije (inflacija) njena razlaga leži predvsem v inercialni (vztrajni) naravi inflacijskega procesa.

EKONOMIKA PONUDBE (supply side economics) → ta pogled poudarja ukrepe politike, ki vplivajo na agregatno ponudbo ali potencialni output, in pravi, da visoke mejne davčne stopnje za delo in prihodke od kapitala zmanjšujejo delovni napor in varčevanje. (preko AS)

RECESIJA → zmanjšanje realnega BDP za dva ali pa več zaporednih kvartalov. Glej tudi depresija. V njej povišaš državne izdatke in ne davke!

VRH → 1. faza poslovnega cikla, v njej je realni BDP zelo blizu potencialnemu (točka obrata med oživljanjem in krčenjem)

EKSPANZIJA ali OŽIVLJANJE → rast gospodarstva

KONTRAKCIJA ali KRČENJE → padeč gospodarske rasti

DEPRESIJA → daljše obdobje, ki ga označujejo visoka brezposelnost, nizka raven outputa in naložb, poslabšan poslovni optimizem, padajoče cene in pogosti stečaji. Milejša oblika poslovnega zastoja se imenuje recesija, ki ima številne značilnosti depresije, vendar v milejši obliki. Natančnejša opredelitev recesije danes pravi, da je to obdobje, v katerem BDP pade v dveh zaporednih kvartalih.

CIVILIZACIJSKI CIKLI → trajajo okoli 200 let (iz agrarne v industrijsko dobo)

HEGEMONISTIČNI CIKLI → do 150let – želja po prevladi 1,2sv.vojna, Napoleonove vojne, kmečki upori

KONDRATIJEVI CIKLI → 45-60 let , bilo jih je od 9 do 10, odkritje Amerike, inovacije, nafta

EKONOMSKI CIKLI → 10 let politične stranke na oblasti, monetaristični cikli (prevzem Eura)

POSLOVNI CIKLI → 2-3 leta , tržna nihanja, ekonomske politike

OKUNOV ZAKON → empirično razmerje med cikličnim gibanjem BDP in brezposelnosti, ki ga je odkril Arthur Okun. Zakon pravi, da pri padcu BDP za 2 odstotka v primerjavi s potencialnim BDP brezposelnost poraste za približno 1 odstotno točko, in obratno. (zgodnejše ocene so to razmerje postavljale kot 3 proti 1).

RAVNOVESJE NA BLAGOVNEM TRGU → je dejansko ravnovesje med krivuljama AD in AS.

7.

BLAGOVNA MENJAVA (BARTER) → neposredna menjava ene dobrine za drugo brez uporabe kakršnegakoli denarja ali drugega sredstva menjave.

BLAGOVNI DENAR → denar, ki ima blagovno ali notranjo vrednost; tudi uporaba neke dobrine (goveda, koralde,...) kot denar

KOVANI DENAR (KOVANCI) in PAPIRNATI DENAR → vse skupaj je gotovina, kovanci so lahko polnovredni (zlato, srebro) ali nepolnovredni (zlitine)

KNJIŽNI DENAR → fizično ne obstaja: čeki, TR, kartice

FIAT DENAR (neblagovni, listinski, kreditni, nepolnovredni denar) → denar, kot današnji papirni denar, ki nima blagovne ali notranje vrednosti, ampak je z odlokom (fiat) vlade določen za zakonito plačilno sredstvo. Fiat denar smo pripravljene sprejeti le, dokler zaupamo, da ga bodo sprejeli tudi drugi.

FUNKCIJE DENARJA → plačilno sredstvo, menjalno sredstvo, hranilec vrednosti, mera vrednosti, denar kot svetovni denar.

DENARNI AGREGATI →

$M_0 =$ gotovina + obvezne rezerve poslovnih bank pri CB

$M_1 = M_0 +$ vpogledne (hranilne) vloge

$M_2 = M_1 +$ vezane vloge

$M_3 = M_2 +$ vloge v tuji valuti

TRANSAKCIJSKO POVPRŠEVANJE PO DENARJU → kaže da ljudje potrebujejo denar za nakup stvari – funkcija dohodka

ŠPEKULATIVNO POVPRŠEVANJE PO DENARJU → kaže željo, da imajo ljudje zelo likvidno obliko premoženja brez tveganja – funkcija obrestne mere

DENARNI MULTIPLIKATOR → razmerje med povečanjem ponudbe denarja (ali depozitov) in povečanjem bančnih rezerv. V splošnem je denarni multiplikator enak inverzni vrednosti stopnje obvezne rezerve. Na primer če je stopnja obvezne rezerve 0,125 je potem denarni multiplikator 8.

$m_d = 1 / \text{SOR}$ (razmerje med novo ustvarjenim denarjem in spremembo rezerv)

BORZNI INDEKSI (SLOVENSKI, BORZNI INDEKS, DOW JONES, S&P) → trende na trgu denarja spremljamo z borznimi indeksi. (standard & poor 500)

DISKONTNA STOPNJA → obrestna mera, ki jo Zvezni sistem rezerv (centralna banka) zaračunava za posojila, ki jih daje poslovnim bankam; stopnja, ki jo uporabimo za izračunanje sedanje vrednosti naložbe ali sredstva.

POLITIKA ODPRTEGA TRGA → najbolj uporabno orodje monetarne politike (obveznice)

OBVEZNE REZERVE → delež depozitov, ki jih mora banka »dati na stran« v obliki gotovine v sefu ali pa brezobrestnih depozitov pri centralni banki. V ZDA morajo banke imeti 12 odstotkov stanja na transakcijskih računih v obliki rezerv. Pri nas 10%.

TRANSMISIJSKI MEHANIZEM → v makroekonomiji pot, po kateri spremembe ponudbe denarja vplivajo na spremembe outputa, zaposlenosti, cen in inflacije.

KVANTITATIVNA TEORIJA DENARJA → teorija določanja outputa in ravni cen, ki pravi, da se cene gibljejo sorazmerno s ponudbo denarja. Pazljivejši pristop monetaristov pa pravi, da je ponudba denarja najbolj pomembna determinanta sprememb nominalnega BDP (glej monetarizme)

8.

NEPOSREDNI, POSREDNI DAVKI → davki, ki jih obračunamo neposredno podjetjem ali posameznikom, vključno z dohodnino, davki na zasluzke od dela in na dobiček. Nasprotje neposrednih davkov so posredni davki, ki jih obračunavamo od dobrin in storitev in tako zgolj posredno pobere od ljudi. Vključujejo tudi prometni davek in davek na lastnine, alkohola, bencina in uvoza. Posredni so tisti kjer sta davčni zavezanec in davčni plačnik različni osebi, neposredni pa tisti, kjer je to ena sama oseba.

PROGRESIVNI DAVKI → bolj si bogat, več plačaš (dohodnina)

PROPORCIONALNI ali SORAZMERNI DAVKI → enaki za vse (ZZZ, davek na dobiček)

DEGRESIVNI ali NAZADUJOČI DAVKI → bolj si bogat ,manj plačaš (DDV, turistične takse)

DAVČNI ZAVEZANEC → je tista oseba s stalnim bivališčem v RS, ki ji zakon nalaga plačilo davka

DAVČNI PLAČNIK → je tista oseba, ki davek dejansko tudi plača

DAVČNO PREVALJEVANJE → plačnik davka prevali plačilo davka na neko drugo osebo; prometni davek mora plačati končni prodajalec, vendar ga prevali na kupca

DAVČNO IZOGIBANJE → na legalen način skušamo zmanjšati davek

EVAZIJA ali DAVČNA UTAJA → ne plačaš davkov oziroma ne prijaviš vseh – kaznivo

POVPREČNA IN MEJNA DAVČNA STOPNJA → $PDS = T/X$ $MDS = spr.T / spr.X$ X -dohodek

NAČELO VERTIKALNE oz NAVPIČNE IZENAČENOSTI → nanaša se na obravnavo ljudi z različnimi dohodki (če imam različne dohodki, moram imeti različne davke)

NAČELO HORIZONTALNE oz VODORAVNE IZENAČENOSTI → pravi, naj obdavčimo enako tiste, ki so si enaki oz. imajo enake razmere (če imam enake dohodke, moram imeti enake davke)

NAČELO KORISTNOSTI → načelo, naj bodo ljudje obdavčeni sorazmerno s koristmi, ki jih dobijo od vladnih programov (plača naj tisti ki hodi čez most)

NAČELO PLAČILNE SPOSOBNOSTI → načelo, po katerem naj bo davčna obremenitev odvisna od plačilne sposobnosti, ki jo merimo z dohodkom ali premoženjem. To načelo ne določa, koliko več naj plačajo premožnejši.

RAMSEYEVO DAVČNO PRAVILO → pravi, da je treba obdavčiti tiste dobrine, po katerih se AD ne bo dosti spremenilo, oz, katerih povpraševanje je cenovno neelastično (kava, cigareti, alkohol, nafta, zdravila)

PRORAČUNSKI SUFICIT → primanjkljaj ; takrat ko so prihodki manjši od odhodkov javnega financiranja (minus, ki ga je treba nekako pokriti)

PRORAČUNSKI DEFICIT → pozitivno stanje. Prihodki so večji od odhodkov.

ZNAČILNOSTI DAVKOV → prisilno plačevanje, nepovratnost, nepoznana namembnost, v denarni obliki

FUNKCIJE DAVKOV → prerazdelitvena, stabilizacijska, razvojna funkcija

DEJANSKI PRORAČUN → zaznamuje dejanske denarne izdatke, prihodke in primanklaje v danem obdobju

CIKLIČNI PRORAČUN → razlika med dejanskim in strukturnim

STRUKTURNI PRORAČUN → kaže kolikšni bi bili prihodki, odhodki, če bi gospodarstvo delovalo pri polni zaposlenosti, pri potencialnem outputu

JAVNI DOLG → je količina obveznosti vlade

SAMODEJNI STABILIZATORJI → značilnost sistema vladnih izdatkov in davkov, ki zmanjšujejo spremembe v dohodku zasebnega sektorja. Primeri vključujejo nadomestila za brezposelnost in naraščajoče davke na dohodek.

UČINEK IZRINJANJA → je kratkoročni učinek proračunskega primanjkljaja – primanjkljaj povzroči znižanje davkov ali večje drž. izdatke, kar pa poviša obrestne mere in zmanjša oziroma izrine investicije. (slabost fiskalne politike)

EKSPANZIVNA FISKALNA POLITIKA → znižuje davke in povečuje državne izdatke

RESTRIKTIVNA FISKALNA POLITIKA → povišuje davke in znižuje državne izdatke

9.

TRGOVINSKA BILANCA → del plačilne bilance gospodarstva, ki se nanaša na uvoz in izvoz blaga (ali materialnih dobrin, kot so hrana, kapitalne dobrine in avtomobili. Ko vključimo še »nematerialne dobrine« oz. storitve, imenujemo celotni izkaz uvoza in izvoza blaga in storitev bilanca tekočih transakcij ali tekči račun plačilne bilance

STORITVENA BILANCA → del tekočega dela plačilne bilance, ki vključuje izvoz in uvoz storitev.

TEKOČI RAČUN PLAČILNE BILANCE → vključuje trg. Bilanco, storitve, dohodke in transfere

KAPITALSKO-FINANČNI RAČUN PLAČILNE BILANCE → zasebni in vladni sektor, naložbe in mednarodne rezerve

DEVIZNE REZERVE → z njimi države vplivajo na devizni tečaj in s tem odpravljajo neskladja v plačilni bilanci

PRIMERJALNA PREDNOST (v mednarodni trgovini) → zakon primerjalnih prednosti pravi, naj se gospodarstvo specializira za proizvodnjo in izvoz tistih dobrin, ki jih lahko proizvede po relativno nižjih stroških in naj uvažata tiste dobrine, za katere je proizvajalec z relativno visokimi stroški. Torej je primerjalna prednost in ne absolutna prednost tista, ki naj določa vzorce trgovine.

POGOJI TRGOVANJA (terms of trade) → realni pogoji, po katerih gospodarstvo prodaja svoje izvozne in kupuje uvozne izdelke. Enaki so razmerju med indeksom izvoznih in indeksom uvoznih cen.

DEVIZNI TEČAJ → menjalno razmerje ali cena, po kateri zamenjujemo valuto ene države za valuto druge države. Npr. če en britanski funt stane 1,40 dolarja, potem je devizni tečaj funta 1,40 dolarja. Država ima stalni (fiksni) devizni tečaj, če veže svojo valuto na dani nespremenljivi devizni tečaj in ga je pripravljena braniti. Deviznemu tečaju, ki ni stalen, pravimo drseči (ali plavajoči). → drseči devizni tečaj

NOMINALNI IN REALNI DEVIZNI TEČAJ → nominalni tečaj pomeni, koliko sit dobimo za en euro. Realni pa je popravljen za indeks relativnih cen, ki odraža odnos med gibanjem cen v tujini naproti domačim.

DEVIZNI TRG → trg na katerem trgujemo z valutami različnih držav

FIKSNI SISTEM DEVIZNEGA TEČAJA (trdni, neprilagodljivi, togi, nefleksibilni) → ima država, ki veže svojo valuto na dani nespremenljivi devizni tečaj (tudi evropski monetarni sistem)

PRILAGODLJIVI SISTEM DEVIZNEGA TEČAJA (drseči, plavajoči, fleksibilni) → sistem, po katerem države ohranjajo vezani devizni tečaj do drugih valut – brez vladnega določanja

SISTEM URAVNAVANO DRSEČEGA TEČAJA → tečaj se spreminja postopoma, za manjše razlike, ne pa naenkrat za veliko (iz 200sit/e na 205sit/e in ne takoj na 240sit/e)

PARITETA KUPNE MOČI → pomeni, da devizni tečajji težijo ki gibanju v skladu s spremembami relativnih cen v posameznih državah. Devizni tečajji držav z visoko inflacijo deprecirajo.

ZLATI STANDARD → sistem, v katerem država (1) razglasi, da je enota valute enakovredna dani teži zlata, (2) ima zlate rezerve ter kupuje in prodaja po objavljeni ceni in (3) ne omejuje uvoza in izvoza zlata

CARINA → pristojbina ali davek, ki se obračunava od vsake enote dobrine, ki jo uvozimo v državo

KVOTA → oblika uvozne zaščite, s katero omejimo celotno količino uvoza določene dobrine (npr. sladkorja ali avtomobilov) v določenem obdobju.

10.

REALNE IN NOMINALNE PLAČE → Realne plače so kupna moč delavskih plač. Izražena v dobrinah in storitvah, merimo jo kot razmerje med denarnimi plačami in indeksom cen potrošnih dobrin (IPC)

POVPRAŠEVANJE PO DELU → Je padajoča krivulja, zaradi padajoče mejne produktivnosti dela (MP_L)

PONUDBA DELA → Število delavcev ali delovnih ur, ki so na voljo gospodarstvu. Njene determinante so prebivalstvo, realne plače in družbena tradicija. Lahko je nazaj obrnjena krivulja (zaradi učinka substitucije).

SINDIKATI IN SINDIKALNI BOJ → Sindikati so združba delavcev združenih v posebne združbe. Sindikati so ponavadi organizirani tako, da združujejo ljudi iz iste panoge (tekstilna, lesna). Sindikati se kolektivno pogajajo o dogovorih, ki pogosto odločajo, kdo lahko dela na posameznih delovnih mestih, koliko bodo plačani in kakšne so delovne norme.

DISKRIMINACIJA NA TRGU DELA → razlike v zasluških, ki izhajajo iz osebnih značilnosti, ki niso povezane z delovno uspešnostjo, še zlasti povezane s spolom, raso ali vero.

VLADNI NADZOR CEN IN PLAČ → Vlada določi ceno in plačo; ti ostaneta nespremenjeni nek določen čas.

MINIMALNE CENE → se oblikujejo nad ravnotežno ceno, saj poskušamo preprečiti, da bi cene dosegle prenizke vrednosti. Država ščiti dohodke proizvajalcev.

MAKSIMALNE CENE → se oblikujejo pod ravnotežno ceno, poskušamo doseči da cene ne bi dosegale previsokih vrednosti. Država ščiti potrošnika.

ZAMRZNITEV PLAČ → Ko sindikat izpogaja določeno plačilo in sklenejo pogodbo, so plače na kratek rok fiksne, rigidne. Spremenijo se lahko šele po malo daljšem obdobju, po sprejemu drugačne pogodbe, ali pa morda tudi ker so v to prisiljeni zaradi kakšnih drugih dejvnikov.

11.

IS KRIVULJA → prikazuje ravnovesje na trgu blaga ob določeni kombinaciji obrestne mere in dohodka

LM KRIVULJA → prikazuje ravnovesje na trgu denarja ob določeni kombinaciji obrestne mere in dohodka

SPLOŠNO RAVNOVESJE → Je skupno makroekonomsko ravnovesje ob določeni kombinaciji obrestne mere in dohodka. V presečišču krivulj IS in LM sta trg denarja in trg blaga v ravnovesju, zato govorimo o splošnem ali skupnem ravnovesju.

TRANSAKCIJSKO POVPRŠEVANJE PO DENARJU → odvisno je od narodnega dohodka

ŠPEKULATIVNO POVPRŠEVANJE PO DENARJU → oziroma povpraševanje po denarju kot hranilcu vrednosti. Drugače imenovano tudi krivulja likvidnostne preference (1.kvadrant) ima negativen naklon. Je funkcija obrestne mere.

POLICY MIX → Skupno delovanje vseh makroekonomskih politik, torej skupno delovanje fiskalne, monetarne, dohodkovne in zunanje trgovinske politike. Prikaz odnosov med njimi in tudi nasprotovanj.

12.

SAYOV ZAKON TRGA → teorija, da »ponudba ustvarja lastno povpraševanje«. J.B. Say je že leta 1803 učil, da zaradi tega, ker je celotna kupna moč natančno enaka celotnim dohodkom in outputu, presežna ponudba ali pomanjkanje (presežno povpraševanje) nista mogoča. Keynes je napadel Sayev zakon trga in opozoril, da ni nujno, da bo dodatni dolar dohodka tudi v celoti potrošen (mejna nagnjenost k trošenju ni nujno enaka 1).

DRŽAVNI INTERVENCIONIZEM → vmešavanje države v tržno delovanje oz. tržni mehanizem

KVANTITATIVNA TEORIJA DENARJA → teorija določanja outputa in ravni cen, ki pravi, da se cene gibljejo sorazmerno s ponudbo denarja. Pazljivejši pristop monetaristov pa pravi, da je ponudba denarja najbolj pomembna determinanta sprememb nominalnega BDP (glej monetarizem) $M*V = P*Q$

LAFFERJEVA KRIVULJA → Lafferjeva krivulja nam prikazuje kako prihodki rastejo, če se zvišuje davčna stopnja. Sprva je naraščajoča do določene točke, po kateri se obrne in začne padati. Ideja te krivulje je ta, da lahko isto količino davkov zberemo z dvema različnima davčnima stopnjama. Problem pri tem je, da ne vemo kje je vrhna točka in da so Lafferjeve krivulje pogosto močno desno asimetrične.

RACIONALNA PRIČAKOVANJA → Racionalna pričakovanja pomenijo, da vlada ne more vleči ljudi za nos, saj so le ti dobro obveščeni o vseh njihovih ukrepih. Zato tudi skupaj z prilagodljivimi cenami nimajo vpliva na BDP, vladni ukrepi so neučinkoviti.

13.

(NE)AKTIVNO PREBIVALSTVO → Aktivno prebivalstvo je tisti del prebivalstva, ki je dela zmožno, torej populacija nekje v povprečju od 18-65 let. Neaktivno prebivalstvo pa je tisto, ki še ni dela zmožno (otroci), ali tisto, ki ni več dela zmožno zaradi starosti (upokojenci) ali zaradi drugih ovir (invalidi).

ZAPOSLENI IN BREZPOSELNI →

- po uradni ameriški opredelitvi se ljudje štejejo za zaposlene, če opravljajo kakršnokoli plačano delo ali če imajo službo, pa so odsotni zaradi bolezni, stavke ali počitnic (glej tudi brezposelnost)
- ljudje, ki niso zaposleni in dejavno iščejo službo ali čakajo, da se vrnejo na delo.

REGISTRIRANA IN ANKETNA BREZPOSELNOST → Registrirana brezposelnost predstavlja vse tiste ljudi, ki so prijavljeni na zavodu za zaposlovanje, ni pa nujno, da aktivno iščejo delo.

Anketna (ILO primerljiva), pa predstavlja tisti del prebivalstva, ki je brezposelno a aktivno išče delo, torej se na nek način trudi, da bi delalo.

FRIKCIJSKA BREZPOSELNOST → začasna brezposelnost, ki jo povzročijo spremembe na trgih. Na primer, potrebno je nekaj časa, da novi delavci poiščejo in izberejo med različnimi možnostmi za delo; celo izkušeni delavci pogosto potrebujejo vsaj minimalni čas kot brezposelni, ko se selijo iz ene službe v drugo. Torej se frikcijska brezposelnost, ki izhaja iz nizke ravni agregatnega povpraševanja v kontekstu lepljivih (rigidnih oz. togih) plač in cen.

STRUKTURNA BREZPOSELNOST → brezposelnost, ki nastane zaradi neskladje regionalnih ali poklicnih vzorcev razpoložljivih delavcev. Delovna mesta utegnejo biti na voljo, toda brezposelni delavci morda nimajo ustreznih znanj ali spretnosti; ali pa so delovna mesta na voljo v drugih regijah, in ne tam, kjer živijo primerno usposobljeni delavci.

CIKLIČNA BREZPOSELNOST → je povezana z cikličnim delovanjem gospodarstva. Recimo, ko gospodarstvo zaide v recesijo propadajo podjetja, poveča se brezposelnost.

(NE)PROSTOVOLJNA BREZPOSELNOST → Posledica delovanja sindikatov je neprostovoljna brezposelnost. Sindikat ima izpogajano ceno od katere ne odstopa ne glede na to ali bo zaradi tega količina zaposlenosti manjša. Neprostovoljna brezposelnost predstavlja

tiste, ki bi radi delali za določeno plačo, a to ni mogoče zaradi premajhnega povpraševanja po njih.

Prostovoljna brezposelnost pa predstavlja tisti del ljudi, ki za določeno mezdo, sam enostavno ni pripravljen delati in je raje brezposeln.

NARAVNA STOPNJA BREZPOSELNOSTI → v povprečju znaša nekje okoli 3%. Je normalna z vidika gospodarstva in pravice do svobodne izbire. Sem spadajo tisti ljudje, ki sploh nočejo delati (klošarji).

OKUNOV ZAKON → empirično razmerje med cikličnim gibanjem BDP in brezposelnosti, ki ga je odkril Arthur Okun. Zakon pravi, da pri padcu BDP za 2 odstotka v primerjavi s potencialnim BDP brezposelnost porase za približno 1 odstotno točko. (zgodnejše ocene so to razmerje postavljale kot 3 proti 1).

14.

INFLACIJA → stopnja inflacije je odstotno povečanje splošne ravni cen. Hiperinflacija je inflacija pri visokih stopnjah (denimo 1000, milijon ali celo milijardo odstotkov letno). Inflacijo s stopnjami med 50 do 100 ali 200 odstotkov letno imenujemo galopirajoča inflacija. Zmerna inflacija je rast ravni cen, ki ne spreminja močno relativnih cen ali dohodkov.

DEFLACIJA → padec splošne ravni cen.

DEZINFLACIJA → proces zmanjševanja visoke stopnje inflacije. Na primer, globoka recesija 1980-1983 je vodila v močno dezinflacijo v tem obdobju.

INDEKS CEN → indeks, ki kaže, kako se je v času spreminjala povprečna cena košarice dobrin. Ko računamo povprečje, uporabimo različne uteži glede na njihov ekonomski pomen (npr. delež izdatkov za dano dobrino v celotnih izdatkih v indeksu potrošnih cen)

INDEKSACIJA → mehanizem, po katerem delno ali v celoti prilagodimo plače, cene in pogodbe, da bi izničili učinke spremembe splošne ravni cen (inflacija)

INFLACIJA POVPRÁŠEVANJA → ali povpraševalna inflacija se pojavi, ko agregatno povpraševanje raste hitreje kot pa proizvodne zmogljivosti gospodarstva, kar vleče cene navzgor, da uravnotežijo agregatno ponudbo in povpraševanje

STROŠKOVNA INFLACIJA → inflacija, ki izhaja iz ponudbene strani trgov zaradi močnega povečanja stroškov. V okviru agregatnega povpraševanja in ponudbe je mogoče stroškovno inflacijo ponazoriti kot premik krivulje agregatne ponudbe navzgor. Pravimo ji tudi inflacija ponudbenih šokov.

INERCIJSKA INFLACIJA → proces vztrajne inflacije, ki se pojavi, ko pričakujemo, da se bo inflacija nadaljevala, in vgradimo to stopnjo inflacije v pogodbe in pričakovanja.

KRATKOROČNA IN DOLGOROČNA PHILLIPSOVA KRIVULJA → graf, ki ga je prvi oblikoval A.W. Phillips. kaže izključujoče se razmerje med brezposelnostjo in inflacijo. V

modernem glavnem toku makroekonomije običajno upoštevamo to padajoče izključujoče se razmerje kot veljavno le kratkoročno. Dolgoročno pa običajno upoštevamo, da je Phillipsova krivulja navpična pri najnižji vzdržni stopnji brezposelnosti.

NAJNIŽJA VZDRŽNA STOPNJA BREZPOSELNOSTI (lowest sustainable unemployment rate –LSUR) → je tista stopnja, pri kateri so uravnovešene težnje za povečanje in znižanje inflacije cen in plač. Pri LSUR je inflacija stabilna, se ne povečuje in ne zmanjšuje. LSUR je najnižja brezposelnost, ki jo je mogoče dolgo ohranjati brez pritiskov za povečanje inflacije. Je stopnja brezposelnosti, pri kateri je Philipsova krivulja navpična.

15.

ŠTIRI KOLESA RASTI → človeški viri, naravni viri, oblikovanje kapitala in tehnologija

TEHNIČNA OPREMLJENOST DELA S SREDSTVI → kakšno tehnologijo imajo na voljo delavci

PRODUKTIVNOST → izraz se nanaša na razmerje outputa na enoto inputa (celotni putput, deljen z inputom dela, je produktivnost dela). Produktivnost se poveča, če ista količina inputov proizvede več outputa. Produktivnost dela se večja (izboljšuje)m zaradi tehnološkega napredka, izboljšanja spretnosti delavcev ali poglobljanja kapitala.

DEMOGRAFSKE INVESTICIJE IN ABSORBCIJSKA SPOSOBNOST

GOSPODARSTVA ZA INVESTICIJE → Demografske investicije (minimalna stopnja investicij) so tiste, ki BDP povečajo ravno za toliko, da se izniči povečanje prebivalstva in da ostane BDPp.c. enak.

Absorbcijska sposobnost gospodarstva pa predstavlja maksimalno stopnjo investicij in nam v bistvu pove, koliko investicij lahko določeno gospodarstvo prenese (max tam okoli 20%BDP-ja)

RAZVOJNE STRATEGIJE DRŽAV →

- Hipoteza zastarelosti (ali razvijati svoje znanje ali enostavno prevzeti drugega)
- Hipoteza industrializacije / kmetijstva
- Hipoteza država / trg (kje je primerna meja med enim in drugim)
- Hipoteza o odprtosti ekonomskega nacionalizma (načeloma ima bolj odprta država večjo gospodarsko rast)

DOLŽNIŠKA KRIZA IN REFINANCIRANJE DOLGA → manj razvite države ne morejo vrniti dolga – prizadevajo si za zmanjšanje oziroma za odpis dolga.

DEMOGRAFSKA TRANZICIJA →

ZAČARAN KROG REVŠČINE → zaradi nizkih povprečnih dohodkov imamo nizko varčevanje in naložbe. Iz tega sledi počasno kopičenje kapitala in nizka produktivnost, ki spet povzroči nizke povprečne dohodke.

INDEKS ČLOVEŠKEGA RAZVOJA → HDI; Načeloma večji kot je, večja je gospodarska rast. Odvisen je od pričakovane življenjske dobe, pismenosti odraslih, vpisa v šole in BDPp.c.

SONARAVNI RAZVOJ → tudi ideja o trajnostnem razvoju in pomeni da so medsebojno usklajene okoljska, socialna in ekonomska dimenzija.

16.

SVETOVNA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA (world trade organization) → Skrbi za to, da trgovina na svetovni ravni nemoteno poteka

SVETOVNA BANKA (world bank) → Skrbi za razvojne projekte, predvsem skrbi za najmanj razvite države (gradnja infrastrukture, pomoč pri zdravstvu, izobraževanju).

MEDNARODNI DENARNI SKLAD (international Monetary Fund) → pomaga pri plačilno bilančnih in javno bilančnih težavah (torej notranje in zunanje bilančnih)

HUMOV MEHANIZEM PRILAGAJANJA → Prilagoditveni mehanizem Davida Huma pojasnjuje, da država izboljša svojo plačilno bilanco v primeru, ko izgublja zlato, saj zaradi odtoka denarja, cene padejo in konkurenčnost se izboljša. Država katera pridobiva zlato poslabša svojo plačilno bilanco, saj zaradi pritoka denarja, cene rastejo in konkurenčnost se poslabša. Na koncu se vzpostavi ravnotežje mednarodne trgovine.

BRETONWOODSKI SPORAZUM → so leta 1944 podpisali ekonomski memorandum (Keynes), ki naj bi bil osnova za pogajanja z ZDA, kako bo svetovno gospodarstvo izgledalo po 2WW. V njim so predvidevali globalni makroekonomski management, mednarodno banko za obnovo in razvoj, Mednarodno trgovinsko organizacijo (ITO) in mednarodno politično koordinacijo.

17.

POLICY MIX → Skupno delovanje vseh makroekonomskih politik, torej skupno delovanje fiskalne, monetarne, dohodkovne in zunanje trgovinske politike. Prikaz odnosov med njimi in tudi nasprotovanj.

LIKVIDNOSTNA PAST → gospodarstvo v recesiji, banka poveča količino denarja v obtoku, ljudje še vedno ne zaupajo- ukrep nima nobenega vpliva na rast gospodarstva.

UČINEK IZRINJANJA → je kratkoročni učinek proračunskega primanjkljaja – primanjkljaj povzroči znižanje davkov ali večje drž.izdatke, kar pa poviša obrestne mere in zmanjša oziroma izrine investicije. (slabost fiskalne politike)

PRAVILA PROTI DISKRECIJI →

PRIPORNIKOVA DILEMA → prednost dveh sodelujočih je v tem, da sodelujeta, ne pa da sta pripravljena zagovarjati le sebe in svoje interese (kooperativnost).

PROBLEM ZASTONJKARSTVA (freeriderstvo) → svoje stroške nečesa prenesemo na druge. (vsi ki se vozijo z trolo plačajo karto, jaz se temu izmuznem)

PRAVILO SOGLASJA IN PRAVILO VEČINE →